

WPROWADZENIE

Współczesna przestrzeń społeczno-gospodarcza podlega dynamicznym przemianom wynikającym zarówno z procesów zachodzących wewnątrz miast i regionów, jak i z oddziaływania uwarunkowań zewnętrznych. Postępująca suburbanizacja, zmiany wzorców mobilności, rozwój nowych form transportu, a także narastająca podatność gospodarek na zewnętrzne szoki ekonomiczne wpływają na sposób funkcjonowania przestrzeni gospodarczej na różnych poziomach jej organizacji. Procesy te prowadzą do przekształceń struktury funkcjonalnej obszarów miejskich, zmiany lokalizacji usług i aktywności gospodarczej, kształtowania nowych wzorców mobilności oraz modyfikacji powiązań gospodarczych w skali międzynarodowej. Szczególnego znaczenia nabiera zatem analiza wzajemnych relacji między przemianami przestrzennymi, rozwojem lokalnym oraz regionalnym i procesami zachodzącymi w gospodarce światowej.

W niniejszym numerze przedstawiono wybrane aspekty przemian przestrzeni gospodarczej w ujęciu lokalnym, regionalnym i międzynarodowym. Prezentowane opracowania odnoszą się do zróżnicowanych, lecz wzajemnie powiązanych procesów: wpływu suburbanizacji na rozmieszczenie usług i wyposażenie w infrastrukturę społeczną, znaczenia e-rowerów dla rozwoju lokalnego i regionalnego oraz oddziaływania zewnętrznych szoków gospodarczych na międzynarodowy handel usługami. Analizowane zagadnienia pokazują wielowymiarowość współczesnych procesów rozwojowych oraz ich konsekwencje dla funkcjonowania miast, regionów i gospodarek.

Na poziomie lokalnym i regionalnym analizie poddano wpływ suburbanizacji na lokalizację i zakres usług oraz infrastruktury społecznej na obszar zaplecza postindustrialnego miasta Pilzna w Czechach (Martin Domín, Petr Hlaváček, Jiří Nedvěd). Szczególną uwagę poświęcono relacjom wzrostu liczby ludności na obszarach podmiejskich, rozwojowi funkcji handlowych i usługowych oraz zdolności gmin do zapewnienia odpowiedniego poziomu usług publicznych. Na podstawie analizy 41 gmin podmiejskich, a także badań ankietowych i wywiadów z przedstawicielami władz lokalnych przedstawiono zróżnicowanie przestrzenne dostępności usług w zależności od odległości od rdzenia aglomeracji. Studium przypadku Chotkova pozwala dodatkowo przedstawić konflikty związane z lokalizacją wielkopowierzchniowych obiektów handlowych, infrastruktury technicznej oraz funkcji uciążliwych dla środowiska. Wyniki badań wskazują na złożoność procesów suburbanizacyjnych oraz na ich znaczenie dla kształtowania struktury funkcjonalnej obszarów miejskich i podmiejskich.

W kontekście przemian mobilności miejskiej i ich znaczenia dla rozwoju lokalnego i regionalnego przedstawiono problematykę wykorzystania e-rowerów na przykładzie miasta Rijeka w Chorwacji (Michał Adam Kwiatkowski, Zoran Ježić). Analizie poddano znaczenie tego środka transportu w kształtowaniu mobilności mieszkańców, rozwoju lokalnej przedsiębiorczości i turystyki oraz funkcjonowaniu miasta jako ośrodka akademickiego. Dużą rolę odgrywają w tym przypadku uwarunkowania przestrzenne Rijeki, w tym zróżnicowanie wysokościowe terenu oraz utrwalona kultura mobilności oparta

na wykorzystaniu samochodów. Przeprowadzone badania ankietowe wśród studentów Uniwersytetu w Rijece wskazują na ograniczone wykorzystanie rowerów tradycyjnych i elektrycznych przy jednoczesnym dostrzeganiu potencjału e-rowerów, zwłaszcza w obszarze rozwoju turystyki. Przywołane przez respondentów bariery, związane m.in. z bezpieczeństwem ruchu, infrastrukturą rowerową, warunkami pogodowymi i ryzykiem wandalizmu, pokazują, że rozwój nowych form mobilności wymaga uwzględnienia uwarunkowań zarówno przestrzennych, jak i społecznych oraz infrastrukturalnych.

W wymiarze międzynarodowym przedstawiono zagadnienie wpływu zewnętrznych szoków gospodarczych na handel usługami, ze szczególnym uwzględnieniem państw Grupy Wyszehradzkiej (Wojciech Zysk). W opracowaniu zidentyfikowano trzy istotne wydarzenia oddziałujące na gospodarkę światową w latach 2005–2024: globalny kryzys finansowy z lat 2008–2009, pandemię COVID-19 oraz inwazję Rosji na Ukrainę. W badaniu wzięto pod uwagę zarówno globalne kierunki eksportu i importu usług, jak i trzy najważniejsze rodzaje usług – z uwzględnieniem gospodarek V4. Przeprowadzona analiza pozwala wskazać zróżnicowaną skalę potencjalnego oddziaływania poszczególnych szoków na międzynarodowy handel usługami oraz wyodrębnić obszary wymagające dalszych badań nad odpornością i zmianami strukturalnymi gospodarki usługowej. Podejmowana problematyka wpisuje się w szerszą dyskusję dotyczącą postępującej serwicyzacji gospodarki światowej oraz uwarunkowań jej dalszego rozwoju.

Mamy nadzieję, że przedstawione w niniejszym numerze zagadnienia spotkają się z zainteresowaniem Czytelników i staną się inspiracją do dyskusji nad przemianami przestrzeni gospodarczej, ich uwarunkowaniami oraz konsekwencjami dla rozwoju miast, regionów i gospodarki światowej. Zachęcamy do zapoznania się z prezentowanymi opracowaniami oraz do podejmowania dalszych badań nad procesami kształtującymi współczesną przestrzeń gospodarczą i jej zróżnicowanie w wymiarze lokalnym, regionalnym i międzynarodowym.

Monika Noviello, Małgorzata Zdon-Korzeniowska

INTRODUCTION

Contemporary socio-economic space is undergoing dynamic transformation driven both by processes unfolding within cities and regions and by the influence of external conditions. Ongoing suburbanisation, changing mobility patterns and the emergence of new forms of transport, together with the increasing exposure of economies to external economic shocks, are reshaping the organisation and functioning of economic space at different spatial scales. These processes are transforming the functional structure of urban areas, altering the location of services and economic activities, shaping new patterns of mobility, and modifying economic linkages at the international level. Against this background, particular importance should be attached to examining the interrelationships between spatial transformations, local and regional development, and processes taking place within the global economy.

This issue presents selected aspects of transformations in economic space from local, regional and international perspectives. The contributions address diverse yet interrelated processes, including the impact of suburbanisation on the spatial distribution of services and the provision of social infrastructure, the role of e-bikes in local and regional development, and the effects of external economic shocks on international trade in services. Taken together, the studies highlight the multidimensional nature of contemporary development processes and their implications for the functioning of cities, regions and economies.

At the local and regional levels, the issue examines the impact of suburbanisation on the location and scope of services and social infrastructure in the hinterland of the post-industrial city of Plzen, Czechia (Martin Domín, Petr Hlaváček, Jiří Nedvěd). Particular attention is paid to the relationship between population growth in suburban areas, the development of commercial and service functions, and the capacity of municipalities to provide an adequate level of public services. Based on an analysis of 41 suburban municipalities, a questionnaire survey and interviews with local government representatives, the study identifies spatial differences in service accessibility in relation to distance from the urban core. The case study of Chotkov further illustrates conflicts associated with the location of large-scale retail facilities, technical infrastructure and environmentally burdensome functions. The findings highlight the complexity of suburbanisation processes and their importance for shaping the functional structure of urban and suburban areas.

In the context of changing urban mobility patterns and their implications for local and regional development, the issue also addresses the role of e-bikes, using the city of Rijeka, Croatia, as a case study (Michał Adam Kwiatkowski, Zoran Ježić). The study examines the potential role of e-bikes in shaping urban mobility, supporting local entrepreneurship and tourism, and influencing the functioning of a city as a university centre. Particular attention is given to the spatial characteristics of Rijeka, including its varied topography and an established car-oriented mobility culture. A survey conducted among students at the University of Rijeka indicates that the current use of both conventional bicycles

and e-bikes remains limited, while respondents nevertheless recognise the potential of e-bikes, particularly in relation to tourism development. The barriers identified by respondents – including road safety concerns, inadequate cycling infrastructure, weather conditions and the risk of vandalism – demonstrate that the development of new forms of mobility requires consideration of spatial, social and infrastructural conditions.

At the international level, the issue examines the impact of external economic shocks on international trade in services, with particular attention to the Visegrad Group (V4) countries (Wojciech Zysk). The study identifies three major events that affected the global economy between 2005 and 2024: the global financial crisis of 2008–2009, the COVID-19 pandemic and Russia's invasion of Ukraine. The analysis considers global patterns of services exports and imports, as well as the three most important categories of services, with particular emphasis on the V4 economies. The findings reveal differences in the potential magnitude of the impact of individual shocks on international trade in services and identify areas requiring further research into the resilience and structural transformation of service-based economies. The study contributes to the broader discussion on the ongoing servicisation of the global economy and the conditions shaping its future development.

We hope that the issues addressed in this volume will be of interest to readers and encourage further discussion on transformations in economic space, their underlying conditions, and their implications for the development of cities, regions and the international economy. We invite readers to engage with the studies presented in this issue and encourage further research into the processes shaping contemporary economic space and its differentiation at local, regional and international levels.

Monika Noviello, Małgorzata Zdon-Korzeniowska